

FÅGLAR I VÄSTMANLAND

Nr 1 - 2020

Fåglar i Västmanland

Nr 1, 2020

Årg 51, ISSN 1404-3297

Fåglar i Västmanland utges av Västmanlands Ornitologiska Förening (VOF) och utkommer med 3-4 nummer per år. Tidningen skickas med post till alla medlemmar

Redaktör

Christina Bredin

Ansvarig utgivare

Johan Karlsson

Distribution

Ulf Carlsson

VOF på nätet:

Hemsida: www.vof.birdlife.se

Facebook grupp: [Fåglar i Västmanland](#)

Facebook sida: [Västmanlands Ornitologiska Förening](#)

Medlemsavgift

Vuxna 160 kr
Famijmedlemskap 200 kr
Ungdom under 20 år 60 kr
Plusgiro 10654-2
Swish 123 577 0318

Tryck: PrimaTryck, Hallstahammar

OMSLAGSBILDerna:

FRAMSIDA: BERGLÄRKA, ANDERS LIF

BAKSIDA: LAPPUGGLA, PIA ÖSTERLUND

Västmanlands Ornitologiska Förening (VOF)

Föreningen är en ideell, obunden sammanslutning som verkar för att bevara ett rikt fågelliv och öka kunskapen om fågelfaunan i Västmanland. Fågelskydd har spelat en central roll i föreningen sedan tillkomsten av VOF 1969. Inom styrelsen arbetar fågelskyddskommittén aktivt med flera konkreta projekt. Gruppen fungerar även som länk till myndigheter i frågor som rör fågelskydd. VOF arrangerar exkursioner och sammankomster och driver på olika sätt föreningens frågor. VOF är en integrerad regional-förening i BirdLife Sverige.

STYRELSE

Ordförande

Johan Karlsson, 070 666 0727
johan.karlsson.vof@gmail.com

Vice ordförande

Christina Bredin, 070 634 4120
christina.bredin@telia.com

Kassör

Per Hagström, 070 583 0617
perhagstrom@telia.com

Sekreterare

Marjatta Ericson, 070 600 0827
marjatta.ericson@telia.com

Fågelskyddsansvarig

Niclas Lignell, 070 770 5779
n.lignell@gmail.com

Övriga ledamöter

Kalle Källebrink, 070 640 0501
kalle.kallebrink@gmail.com

Seppo Leppälampi, 076 645 9780
seppo157@gmail.com

Andreas Porswald, 070 758 7895
andreas.porswald@gmail.com

Jacob Rudhe, 076 252 0696
jacobrudhe@hotmail.com

Leena Zander, 070 362 3025
leena.zander@live.se

INNEHÅLL

Vår ordförande	Sid 5
Program	6-9
Tre arter svan	10
Nytt naturreservat	11
Rovfågelsexkursion	12-13
Fågelfestivalen	13
Artrallyt 2020	14-15
STEGlitserna - EKO-laget	16-17
Berglärkan i Asköviken	18
Nya i VOF:styrelse	19
Holkwebben	19
Fågelvår i Västmanland	20-21
(Gar)anterat okryssbar	22-23
Om fåglars syn	24-27
Inhängt	28
Fågelkrönika från 1973	29
Notiser och Rrk	30
Västmanlands lokala klubbar	31

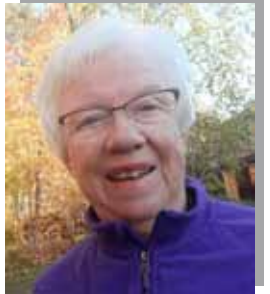
Osignerade artiklar är skrivna av redaktören.

Fina bilder gör tidningen trevligare att läsa. Stort tack till de fotografer som ställt sina bilder till förfogande i detta nummer:

Anders Geidemark
Anders Lif
Filip Jansson
Johan Karlsson
Jörgen Lindberg
Lennart Waara
Pia Österlund

Redaktören

Det blev ingen vinter i år men fåglarna i min matning åter som om det vore smällkallt vinterväder. På Art-rallyt var det plusgrader och den milda vintern bidrog till att det blev nytt rekord med 63 arter för vinnande lag. Läs mer om Artrallyt på sid 14 och på hemsidan under Aktiviteter/Återkommande evenemang.

Jag hittade en fågelkrönika från 1973 av Sören Larsson, Ramnäs och då var det också en mild vinter med tidigt återvändande flyttfåglar. Läs på sid. 29.

Den 14:e mars drar uggleveckan igång och mycket pekar på att det kan bli ett bra uggleår med många ropande ugglor. Ge dig ut i skogen och lyssna och rapportera vad du hör. Om du inte vill gå ut ensam arrangeras det ett antal ugglelyssnarkvällar av VOF, Daglediga och de lokala fågelklubbarna i Västmanland.

I maj räknar Niclas Lignell med att kunna dra igång ringmärkning på någon lämplig plats i landskapet. Det är en ganska omfattande aktivitet som kräver engagemang från många ideella krafter. Vi kommer att berätta mer om detta längre fram i vår.

Christina Bredin
christina.bredin@telia.com

Studie
främjandet

ELON LJUD & BILD

Ateljé Eggeborns

Västmanlands största foto & kikarsortiment!

Kom in i butiken och prova ut den kikare som passar just dig. Vi jobbar med välkända varumärken och har produkter i alla prisklasser. Hos oss hittar du allt från barnkikare & lappar till professionell fotoutrustning.

www.eggeborns.se

Vasagatan 22, Västerås
Tel. 021-186700.
butik@eggeborns.se

Vår ordförande Johan har ordet

I början av februari hade vi årsmöte och först och främst vill jag tacka för förtroendet jag fått att fortsätta att leda föreningen och styrelsen.

Styrelsen utökades med en ledamot och vi har nu spridning från Sala i öster till Hällefors i väster. Ett särskilt välkommen till våra nya ledamöterna Leena Zander, Hällefors och Per Hagström, Hallstahammar. En presentation av dem båda hittar du lite längre fram i tidningen.

Sex av Västmanlands 14 kommuner finns nu representerade i styrelsen och tittar vi på alla förtroendevalda så tillkommer ytterligare två kommuner. Fagersta och Skinnskatteberg.

Stort tack till valberedningen för ert arbete.

Vi har nyligen haft vårt första styrelsemöte med nya styrelsen och då valdes Per Hagström till ny kassör efter Inger Kjellberg. Mötet ägnades åt att diskutera våra roller och funktioner inom styrelsen. En annan angelägen fråga vi diskuterade var hur vi kan nå ut bättre och bli en del av hela landskapet. Att varje kommun eller lokalklubb kan representeras i styrelsen är en omöjlighet eftersom vi enligt stadgarna bara kan ha 11 ledamöter och vi har 14 kommuner.

Vi funderar på att börja arbeta fram ett system med kommunkontakter, där föreningen har en representant i varje kommun. En representant utsedd av styrelsen i samråd med lokalklubbar. Den representanten ska få insyn i styrelsens arbete, kunna adjungeras till möten vid behov och kunna vara en länk mellan medlemmar och styrelsen i sin kommun.

Låter det intressant så hör gärna av dig till oss.

Vi ses i fält!
Johan

Johan Karlsson
070-666 0727

DATUM ATT NOTERA I FÅGELSVERIGE

27-29 MARS	TRANFESTIVALEN VID HORNBOGASJÖN
25-26 APRIL	RIKSSTÄMMA BIRDLIFE SVERIGE
9 MAJ	TORNKAMPEN
10 MAJ	FÅGELSKÅDNINGENS DAG

PROGRAM

Vår - sommar 2020

Vår exkursionsverksamhet vänder sig främst till våra medlemmar, men det finns inget medlemskrav för att delta i våra exkursioner. Vi erbjuder en öppen verksamhet som ger fler chans att se vad vi gör. På så sätt ökar vi intresset för fåglar och naturen i Västmanland.

Vi erbjuder två större utflykter per år, heldag eller med övernattnin. En på våren och en på hösten. Mellan dessa erbjuder vi kortare exkursioner minst en gång i månaden då vi besöker kända och okända lokaler med varierande svårighetsgrad på skådningen.

För att det ska bli lättare att se om en programpunkt passar just dig så klassificerar vi våra exkursioner utifrån svårighetsgrad. Foto Johan Karlsson om ej annat anges.

MARS 14 - 22 — UGGLEVECKAN

Vecka 12 är det dags för vår årliga ugglevecka med flera exkursioner och aktiviteter i uggle-skogarna runt om i Västmanland.

Varje år under 9 nätter sammanställs alla observationer i landskapet. Samtidigt samlas lokalklubbar och fågelintresserade och åker runt och lyssnar eller skådar.

Eftersom ugglor följer sorkarnas population så varierar resultaten år till år. Även väder under uggleveckan spelar en viss roll för resultaten. Men många rapporter under senhösten tyder på god tillgång på smågnagare, så om vintern är bra för dem kan vi se fram emot en bra ugglevår.

Ansvarig: Sören Larsson, 070-56 78 725, soren20@telia.com

Uggleexkursion

I samband med uggleveckan har vi en uggleexkursion där vi fokuserar på att se och höra så många ugglearter som vi kan. Vart vi åker beror lite på resultat från veckans inventeringar, men vi brukar starta i kulturbygden kring Mälaren och sedan röra oss upp mot skogarna när det blir mörkt.

Då vi rör oss på mindre skogsvägar och

UGGLEEXKURSION MED VOF 21/3

FOTO: LENNART WAARA

oftast ställer bilarna intill vägen måste vi begränsa antalet bilar till 4 för att få plats. Därför är antalet platser till denna exkursion begränsat till 16 personer inklusive ledare och alla bilar måste vara fulla. Först till kvarn!

Datum: 21/3

Anmälan: Johan Karlsson, 070-6660727
johan.karlsson.vof@gmail.com

Deltagare: Max 15 deltagare

Ledare: Johan Karlsson

Samling: 17:00 Vallby P, Västerås

Svårighetsgrad: Medelsvår skådning

Fysisk krävande: Vi åker bil mellan olika observationsplatser och går kortare sträckor.

Målarter: Ugglor.

APRIL 19 — HELDAGSEXKURSION TILL TÅKERN

Mitt på den bördiga östgötslätten ligger Tåkern, en av Sveriges mest kända och förnämsta fågelsjöar och den tänkte vi åka och utforska tillsammans. Vi startar tidigt och har 3 timmars bilresa dit, så packa rejäl matsäck. Vi startar dagen vid Naturrum och utforskar lokalen tillsammans eller i mindre grupper. Möjlighet att inta en lättare lunch finns på Tåkerns Vandrarhem och café.

Ledare: Gruppskådning utan ledare

Anmälan: Johan Karlsson, 070-6660727

johan.karlsson.vof@gmail.com

Samling: 05:00 vid Vallby Friluftsmuseum.

Åter: tidigast 19:00

Svårighetsgrad: Medelsvår till avancerad skådning

Fysisk krävande: Tillgängligheten kring sjön är god, men beroende på hur dagen blir kan det bli en del förflyttningar och dyker det upp någon raritet kan det bli snabba sådana.

Målarter: Rastande vårfåglar och tidiga tropikflyttare.

MAJ 09 TORNKAMPEN

BirdLife Sveriges årliga evenemang, där olika fågeltorn runt om i landet tävlar mot varandra om att se flest arter från ett och samma torn under en och samma dag.

Västmanland var med vid starten 2011 och totalt har 7 olika torn i Västmanland deltagit.

Resultat Västmanland 2019

1. Norsa 97 arter (delad 3:e plats i Sverige)
2. Asköviken 92 arter (4:e plats i Sverige)
3. Gnien 77 arter
4. Högbyladan 64 arter
5. Norrsjön 62 arter
6. Lagårdssjön 55 arter

MAJ 10 FÅGELSKÅDNINGENS DAG

Fågelskådningens dag genomförs varje år i början på maj. Då är det aktiviteter på flera fågellokaler runt om i landet. Våra lokalföreningar brukar ha olika evenemang för allmänheten på sina favoritställen.

Mer information om detta kommer på hemsidan och på Facebook när det närmar sig maj.

VOF kommer som vanligt att ha ett samarrangemang med Naturskolan i Asköviken där vi bland annat bemannar fågeltornet mellan 07.00-13.00.

MAJ 13 & 27 och JUNI 3 & 10 – ONSDAGSVANDRINGAR PÅ HÄSSLÖ

Fokus ligger på fågelsång och den symfoni av sångare som bjuds när vi tar oss från Björnöbron till Limstabäcken mot Gäddeholm.

Ledare: Johan Karlsson och Marjatta Ericson
Samling: 18:00 vid Kanotklubbens parkering vid Björnöbron.
Svårighetsgrad: nybörjarvänlig skådning
Fysisk krävande: 5 km att gå
Målarter: sångare, rördrom, gök, vattenrall.

JUNI 13 – NATTFÅGELLYSSNING

Ett nattligt äventyr på krokiga vägar för att kunna höra våra nattaktiva sångare. Vi startar sent och börjar i fält vid solnedgången och kör till soluppgång dagen efter. Under nattens resa kommer vi att besöka flera olika biotoper för att få så stor artrikedom som möjligt.

Anmälan: till Johan Karlsson, 070-6660727
johan.karlsson.vof@gmail.com

Ledare: Johan Karlsson

Deltagare: Max 16 deltagare

Samling: 22:00 vid VallbyP, Västerås.

Svårighetsgrad: medelsvår till avancerad skådning

Fysisk krävande: Vi åker bil mellan olika lokaler
Målarter: Nattaktiva fåglar som nattskär, vaktel, kornknarr, sångare och ugglor.

JULI 15, 22, 29 & AUGUSTI 5 – STRÄCKSKÅDNING VID KVICKSUND

På sin väg mot vinterkvarteren följer tärnor och mås Mälaren västerut vidare mot Hjälmaren, Vättern och Väneren för att nå Västerhavet.

Då de helst flyger över vatten utgör Kvicksund en flaskhals som vid gynnsamma väder-

förhållanden trycker ned fågelsträcket som då kan räknas i stora mängder.

Under fyra onsdagar kommer vi att stå vid Kvicksundsbron och spana och räkna sträckande fågel.

Information: Johan Karlsson 070-666 0727
johan.karlsson.vof@gmail.co

Samling: 18:00 Kvicksundsbrons södra fäste

Svårighetsgrad: Medelsvår skådning

Fysisk krävande: Vi står stilla ett antal timmar

Målarter: Tärnor, mås, trut, vadare och rovfågel.

Ett samarrangemang med Ornitologiska Klubben i Eskilstuna.

Program Rapphönan

Vi träffas första måndagen i månaden kl. 18.00.

Inneträffar i Studieförbundets lokal Pilgatan 8 i Västerås. Alla fågelintresserade tjejer är hjärtligt välkomna. Ta med fika. Rapphönan deltar även i VOF:s ordinarie utflykter. Mer info om programmet kommer på hemsidan.

Måndag 6 april
 Utflykt till lämplig lokal

Fredag 1 maj
 Heldagsutflykt med buss till Ledskärsviken i norra Uppland.

Måndag 4 maj och måndag 1 juni
 Utflykter till lämpliga lokaler.

Kontaktpersoner:
 Christina Bredin, 070 634 4120
 Marjatta Ericsson, 070 600 0827

Ändringar i våra program kan uppstå. Håll utkik på hemsidan och Facebook för aktuellt program.

Program Daglediga

Inomhusträffar torsdagar i Studieförbundets lokaler, Pilgatan 8C, Västerås börjar alltid kl 14.00 och slutar efter ett par timmar. Du är välkommen dit utan föranmälan. Vissa gånger har vi ett i förväg bestämt program med inbjudna föreläsare, andra gånger deltar vi själva med våra egna erfarenheter och visar bilder, filmer eller tar upp frågor till diskussion.

Dagsutflykterna Samling vid Vallby Friluftsmuseum P. för samäkning. Milersättning 8 kr/mil till föraren. Anmäl dig senast dagen före.
 Program för träffarna finns på VOF:s hemsida under meny: Grupper och nätverk/Daglediga.

Kontaktpersoner dagledigas verksamhet:

Bo Askerin	070 - 172 26 50
Britt Björkman	073 - 096 85 20
Erik Westman	073 - 023 85 90
Göran Johansson	070 - 684 73 85
Lennart Urby	070 - 317 55 42
Sten-Ove Sandell	073 - 544 56 20
Ulla Stengårde	073 - 984 29 46,

Mindre sångsvan
Cygnus columbianus

Sångsvan
Cygnus cygnus

Knölsvan
Cygnus olor

Tre arter svan

Nu stundar snart svanetider och därför kan det passa bra med en liten repetition av hur de olika svanarnas ser ut. Det är lätt att förväxla våra tre svanarter. Titta först på näbben och sen hur svanen håller huvudet.

Näbben hos sångsvanarna är gul och hos knölsvanen orangeröd med en svart näbbknöl. På sångsvanens näbb dominerar det gula, hos mindre sångsvanens näbb är en större del svart. Sångsvanarna håller oftast halsen rak, knölsvanen böjer ofta halsen så den blir S-formad. Sångsvanen låter på våren höra sina 2-3 staviga trumpetande och mindre sångsvanens läte är enstavigt och skarpare än sångsvanens. Knölsvanen är tyst, på engelska heter den ju "mute swan". Men när den flyger hör man ett dovt sjungande ljud från vingarna. Från de andra två hörs inget ljud av vingarna när de flyger.

Den mindre sångsvanen ses under vårflytten norrut i mindre antal tillsammans med sångsvanar. Den mindre häckar främst i norra Ryssland medan sångsvanen ses häcka rätt allmänt vid olika vattendrag i större delen av Sverige. Knölsvanen föredrar att häcka vid kusten eller större insjöar.

Populära rastplatser i Västmanland är i första hand Fläcksjön och Svartådalen. I Närke finns fågelsjön Tysslingen väster om Örebro vilken anses vara Europas största samlade rastplats för sångsvanar om våren. Den 18/3 2019 rapporterades därifrån 3500 svanar.

Sångsvanen är Finlands nationalfågel. I Sverige är den landskapsfågel för Norrbotten. ■

Nattkvist Svalgården
Öland
8 bäddar i dubbelrum
Exkursionsprogram
Fågelguidningar
Fågelkurser
Frågor om fåglar?
Välkomna till
www.svalgarden.se
070-558 59 70

Mata inte fåglarna med en massa bröd

Det har varit en hel del inslag i media på sistone att man inte ska mata änder eller andra fåglar med bröd. Bröd är ganska näringsfattig mat, så för fåglar som äter bröd som sin huvudsakliga föda kan det ge allvarliga konsekvenser.

Anledningen är att fåglarna blir så mätta på det näringsfattiga brödet så de slutar leta annan mat. I längden orsakar det näringsbrist. Bristen på näring under uppväxten kan göra så att fåglarnas vingar inte växer korrekt, och unga fåglar kan få så kallad "änglavinge" då vingen har en onaturlig vridning. Fåglar som har drabbats av änglavinge kan inte flyga. Och fåglar som inte kan flyga faller lätt offer för katter, rovfåglar eller rovdjur.

Så vad ska man mata fåglarna med då?

I stället för bröd rekommenderas fågelmat som är avsedd för fåglar som solrosfrön, vete, viltfågelblandning. Årtor, mjällmask, havregryn och majs är också bra mat för fåglar.

Mata fåglarna kan du göra året om. Även om det inte behövs lika mycket på sommaren och hösten så är det ingen fara för fåglarna att de matas alla månader på året. Men de klarar sig även utan att vi matar dem. ■

Nytt naturreservat i Hallstahammar

Kommunstyrelsen i Hallstahammar har beslutat att Valstasjöns naturreservat ska bildas. Tekniska nämnden ska vara förvaltare av naturreservatet.

Syftet med naturreservatet är att bevara och utveckla tätortsnära värden för naturupplevelser, friluftsliv och rekreation, att bevara och utveckla biologiska värden kopplade till Valstasjön med omgivande strandängar, våtmarker, och trädklädd betesmark samt att bevara och utveckla biologiska värden i skogsmark.

Naturområdet där Valstasjön är en central del erbjuder avkoppling och tystnad trots närheten till Hallstahammars tätort. Valstasjön är konstgjord och skapad under tidigt 1800-tal som en del i ett bevattningssystem. Området runt sjön domineras av öppna fuktängar samt trädklädd betesmark och skogsbete. Från tidigt 1990-tal och fram till 2014 betades marken av får.

I Valstasjön finns det gott om groddjur, främst paddor men även den hotade arten

FOTO: ANDERS GEIDEMARK

större vattensalamander. På våren kan du uppleva paddornas lek.

Kring Valstasjön finns även ett rikt fågelliv. Sångsvan, skogssnäppa, kattuggla, kricka, kärrsångare, trana, mindre hackspett, gräshoppssångare, rörhöna, smådopping är bara några exempel på arter som finns i och runt sjön.

Ett litet lövskogsparti med lundkaraktär finns sydväst om sjön. Norr om sjön finns ett sammanhängande barrskogsområde med utvecklat stigsystem. Parkering finns i sydvästra delen av området. ■

ROVFÅGELSEXKURSION

Text & foto: Johan Karlsson

Från december till februari är det övervintrande fåglar som ligger i fokus för våra exkursioner. I december siktar vi in oss på skogen och småfåglar. I januari söker vi oss till våtmarker med öppet vatten och i februari har vi oftast sökt oss ut i kulturlandskapet och slätten och då har vi lagt fokus på rovfåglar.

Det finns ingen plan med detta utan det har bara fallit sig så. Fördelen att avsluta vintern i kulturlandskap och slättlandskap är att vi milda vintrar som denna också får chans att hitta tidiga vårfåglar som gäss, tofsvipa och sånglärka som oftast dyker upp på åkrar tidigt.

Ängsö

17 deltagare med exkursionsledare startade dagen kl 07.30 vid Vallby friluftsmuseum och första anhalten var Dyviks kvarn på Ängsö där vi hoppades på havsörn och i år även på lite sjöfågel. Tanken med våra exkursioner är inte bara att hitta fåglar utan vi vill också passa på att visa upp lokaler och tipsa om dem. Dyviks kvarn är normala vintrar med is på Mälaren en riktigt bra lokal för havsörn. Även i år kunde vi hitta havsörn här. Minst 5 örnar hittades runt Fagerön och Skarpan på Granfjärden.

En ganska ihållande vind som blåste in mot oss gjorde att vi inte stannade någon längre stund på klipporna vid Dyvik utan fortsatte vidare norrut på Ängsö och nästa stopp blev Storslättern, där 4 havsörnar kunde ses direkt när vi klev ur bilen.

Vi formerade oss och började spana åt alla håll och ganska snabbt hittade vi också en ung kungsörn som kom flygandes över åkrarna och bort mot skogen i väster. Efter ytterligare lite spaning kunde vi också se en ormvårk som födosökte.

En riktig bra start på dagen, men blåsten gjorde sig påmind även på detta ställe och nu ville vi hitta ett bra ställe att fika på.

Tortuna

Vi tog bilarna norrut mot Tortuna och vid kyrkan kunde vi hitta en vindstilla plats bakom de

gamla kyrkstallarna, så där slog vi oss ned för lite Kaffe och Lä.

Efter fikapausen åkte vi österut mot Kolsta där det brukar finnas en del vråk och även övervintrande tornfalk. Vi hittade ganska snabbt en fjällvråk och efter ett tag ytterligare en. När vi spanade av elledningarna och telefonstolparna efter tornfalk så hittades en varfågel.

Tornfalken som observerades där förra veckan verkade dock inte gå att finna. Vi började så smått att prata om nästa stopp när den plötsligt kom flygande över fälten. Innan vi lämnade platsen hade vi också hittat en ormvårk.

Nu fortsatte färden mot Bocksjön, norr om Tortuna. En plats där det brukar rasta en hel del rovfågel, men även gäss och svanar. Här brukar dessutom tofsvipor och sånglärkor anlända tidigt om våren.

En ensam havsörn patrullerade området och på åkern bortom sjön gick det sädgäss, kanadagäss och sångsvan. Långa avstånd som krävde tubkikare. Men nu började vinden mojna och det blev riktigt behagligt att skåda. Vi omgrupperade oss till sjöns norra del. Där hittade vi en plats med slaktrester från jakt och fick studera en havsörn på riktigt nära håll. Korpar och kråkfåglar flockades också på platsen, men det som fick oss att bli mest

glada var de två tofsviporna som höll till söder om vägen ner mot sjön.

Tänk att en såpass vanlig fågel kan ge så mycket glädje bara för att de råkar vara vårens första.

Frövisjön

Nu åkte vi via Hedensberg och Kvarnbro mot Frövisjön där det var dags för nästa fikarast. Vi tog plats på plattformen i naturklubbssdungen och slog upp kaffet, samtidigt som vi höll span mot andra sidan sjön.

Sjön låg stilla med ett tunt istäck och väntade på våren. En ensam fjällvråk patrullerade runt sjön och vi berättade om sjön som restaurerats 2010 och om vilka fåglar man kan se där olika årstider. Vi berättade också om det havsörnspar som i flera år födosökt vid sjön och plötsligt är det någon som får syn på två havsörnar som kommer inflygandes österifrån. Två adulta örnar som sakta gled fram mot sjön. En av dem tog plats i torrakan på andra sidan och den andra slog sig ned på isen. Med största sannolikhet var det paret som brukar hålla till där.

Nu bröt vi upp vår exkursion. För de som ville erbjöd vi oss att fortsätta till Älsätra och Slagårda. Där fanns goda möjligheter att se hökuggla. Det blev exkursionens enda stopp utan att hitta de förväntade fåglarna.

En trevlig dag i trevligt sällskap.■

FOTO: JOHAN KARLSSON

Fågelfestivalen

För drygt 20 år sedan gav Sveriges Ornitologiska Förening och Mark Levengood ut skivan *It's in the Air*. Det var en CD innehållande en berättelse och en massa fågelsång.

Skivan *It's in the Air* är slut sedan länge, men den har varit mycket efterfrågad. I samarbete med Mark Levengood och Naturskyddsföreningen kan BirdLife nu presentera materialet igen, nu med titeln Fågelfestivalen. Du kan lyssna på ljudspåren på <https://bird-life.se/fagelintresse/fagelfestivalen/> eller på Fågelfestivalen i sin helhet på Spotify.

Artrallyt 2020

Årets Artrally - det 20:e i VOF:s regi - samlade 35 lag med totalt 108 deltagare, som rapporterade in 92 arter. Nytt för i år var EKO-klassen som fick en flygande start med 7 lag. Det blev vidare rekord med 6 renodlade damlag mot 4 tidigare år.

Gruvbusarna - Patrik och Mikael Rhönstad - knep två priser. Totalpriset **Korparna** samt **Tofsmesen** för procentuellt flest arter.

Flest arter i Hallstahammar hade **Falcon Guld** - Ulf Carlson, Anders Ulander och Tomas Hedström (saknas på bild) som fick ta hem **pilgrimsfalken**.

Artrallyt startade som en lokal aktivitet i Naturkyddsföreningen Hallstahammar på 1990-talet. Men år 2001 gjordes Artrallyt till en aktivitet för hela Västmanland.

Christer Andersson och Ulf Carlson, som båda deltagit i alla 20 Artrallyn, förärades dagen till ära ett diplom.

Kungsfiskaren erövrades av **Great Tits** - Lena Öling och Per Eriksson för flest arter i Skinnskatteberg.

Totalt sedda arter - 92

Bergfink	Kanadagås	Sparvuggla
Berglärka	Kattuggla	Spettsbergsgås
Berguv	Knipa	Spillkråka
Björkrast	Knölsvan	Stare
Blåmes	Koltrast	Steglits
Bofink	Korp	Stenfalk
Domherre	Kricka	Stenknäck
Dubbeltrast	Kråka	Stjärtand
Duvhök	Kungsfiskare	Stjärtmes
Entita	Kungsfågel	Storskarv
Fasan	Mindre hackspett	Storskrake
Fiskmås	Mindre korsnäbb	Strömstare
Fjällvråk	Morkulla	Större hackspett
Grågås	Nötkråka	Större korsnäbb
Gråhäger	Nötskrika	Svartmes
Gräsiska	Nötväcka	Sångsvan
Gråsparv	Ormvråk	Sädgås
Gråspett	Orre	Sävsparv
Gråtrut	Pilfink	Talgöxe
Gräsand	Pilgrimsfalk	Tallbit
Grönfink	Pärluggla	Talltita
Gröngöling	Ringduva	Tamduva
Grönsiska	Rödhake	Tjäder
Gulspurv	Salskrake	Tofsmes
Gärdsmyg	Sidensvans	Tornfalk
Havstrut	Skata	Trädkrypare
Havsörn	Skogsduva	Turkduva
Hornuggla	Skrattmås	Varfågel
Hökuggla	Skäggmes	Vigg
Järpe	Småskrake	Vinterhämpling
Kaja	Sparvhök	

Placering	Lag	Antal
1.	Gruvbusarna	63
2.	Millenniekryssarna	60
3.	biTrast	60
4.	Swift	60
5.	Psyklisterna	56
6.	Tofsviporna	54
7.	Lag Hugin	54
8.	Salaligan	53
9.	Hackspettorna	50
10.	Köping Kingsfishers	48
11.	Smilfinkarna	48
12.	Kenograbbarna	47
13.	Falcon Guld	45
14.	Tittut	45
15.	Näst värst i väst	43
16.	Korplaget	42
17.	Näsbyholken	42
18.	Hummingbirds	42
19.	KBK Birders	40
20.	Det går ju så bra	39
21.	Team Fagersta	39
22.	Great Tits	39
23.	STEGliterna	38
24.	Vandringstrastarna	37
25.	Lappland	35
26.	Goldcrest Girls	34
27.	Stjärtmesarna	31
28.	Umgåsarna	29
29.	Hedmaffian	29
30.	Gugges grabbar	29
31.	Skogstrollen	28
32.	Ekerskådarna	27
33.	Birdy nam nam	27
34.	Gröngölingarna	26
35.	LiMa	17

Den nyinstittade **Gröngölingen** för EKO-lag vanns av **Milleniekryssarna**. David Kihlberg, Janne Wester, Andreas Eriksson, Anders Borgehed, Andreas Molin.

STEGlitserna - EKO-laget som gick för långt

Text & foto: Filip Jansson

På Artrallyt 2019 hade vi hamnat på en delad åttondeplats med laget Black River Dippers. På vägen hem från Hallstahammar började vi diskutera om att sadla om och testa något nytt. Vi kom fram till att vi skulle genomföra det kommande rallyt till fots och genast började idéerna flöda. Lag STEGlisterna hade skapats, med samma tappra skara bestående av Johan, Benjamin, Nori och mig själv.

I och med att vi skulle gå, handlade planen mer om att välja ut viktiga målplatser som vi skulle tas oss till, och sedan försöka få in så mycket som möjligt när vi gick mellan dessa. Vi kom fram till att det skulle ge störst utdelning att hålla oss i Västerås, och avsluta på Björnö.

07:30 var vi hemma hos Johan och Benjamin på Malmaberg. Det var fortfarande ganska

mörkt ute och det regnade lätt. Vi började med ett varv i skogarna i området för att få in morgonpigga mesar och annat. 29 koltrastar senare började till slut mesarna vakna till och vi kunde få in blåmesar, talgoxar samt en nötväcka. Regnet hade nu lättat och vi kryssade fram mellan kvarteren efter fågelmatningar. Nu hade alla fåglar vaknat till och vi kunde få in både gråsparv, pilfink samt flera kråkararter. Vi stannade till vid Haga, där Johan och Benjamin hade haft en gröngöling vid en fotbollsplan tidigare under året. Med med det rådande vädret kändes chansen inte så hög.

Men se där: där kacklade den plötsligt! Nöjda över att ha fått in den tog vi oss ner mot Gideonsberg och fick se gräsand och en stor flock med grönsiskor vid dammen. Vi följde bäcken ner mot Emaus.

STEGlitserna - Filip, Nori, Johan och Benjamin

Med pilgrimsfalkarnas irriterande frånvaro i fjolårets rally i minne, tog vi inga chanser utan spanade mot silon så fort vi hade den i åsyn. Och visst satt en av falkarna snällt utanför bolådan. Det var bara att tacka och ta emot! Vi kom fram till Kristiansborg där vi hoppades på turkduvor. Men trots flera varv runt i kvarteren kunde vi inte se någon. En spurvhök kunde i alla fall bockas av och en stor flock med sidensvansar flög med sin klirrade vackra melodi över husen. Det är alltid något heligt med sådana möten.

Vasaparken var nästa stopp där fick vi se en flock med ringduvor. Vi tänkte att vi ändå borde spana igenom flocken mer noggrant, och fick därmed syn på en avvikande individ. Var det inte en skogsduva?! Jodå! Mitt i en park i Västerås, satt en skogsduva och pickade i sig mat. Våldigt paffa och samtidigt väldigt nöjda med denna minst sagt otippade art, drog vi oss ner mot hamnen för att leta efter sjöfågel över Mälaren.

Det hade börjat spricka upp, och solen tittade äntligen fram. Två havsörnar samt en havstrut kunde bockas av. Vi passade på att luncha, och vila benen, innan vi fortsatte mot Ångkraftverket och Skitviken. Skrattnåsar var som alltid på plats, liksom gråhägerarna. Vi spanade energiskt efter juvelen, kungsfiskaren, och rätt som det var hördes ett vasst pipande. Strax efter det fick vi syn på något blått i grenverket, och där satt den!

På plats vid Notuddens matning märkte vi hur den milda vintern påverkat fåglarnas vanor vid fågelmatningar. Varken entita, rödhake eller bofink, som annars brukar vara stående inslag vid matningen, kunde ses. Nåväl, en viggflock utanför udden blev en ny art för dagen. När vi spanade in i skogen, kände vi en kylig vind bakom oss. Döm av vår förvåning när vi möttes av tjock dimma. För ett ögonblick blev vi oroliga hur det skulle påverka

resten av dagen, men lyckligtvis försvann den bort ganska snabbt.

Näst på tur var Hamre och Gunnar Lignells matning. Nu började det att kännas rejält i benen. Inte så konstigt, då vi precis hade gått över en mil. På vägen tog vi oss ett span längs Hamrebäcken för att se om någon vattenrall eller rörhöna var framme, men icke. Väl vid matningen så var det fullt med fåglar. Sparvfinkar och mesar trängdes med bergfink och entitor.

Nu började tiden att rinna iväg, så vi snabade oss ner till Björnö. Väl över bron så spanade vi noggrant igenom de mistelförsedda träden efter dubbeltrast. Då hörde jag det karaktäristiska surrandet från en sådan. Tyvärr var det bara jag som fick höra den, så vi kunde inte räkna med den. Vi fortsatte in i skogen och hade flyt med en flock med stjärtmesar. Sen kom inga nya fåglar, och klockan blev nu 15:00. Vi fick ihop 38 arter.

På kvällen tog vi oss som alltid till Hallstahammar för att träffa andra lag, äta god mat och gå igenom resultatet. Vi kunde stoltsera med att vara det bästa västeråslag som gick!

En fantastiskt trevlig dag med ett gött gäng. Nu har vi lärt oss mycket och får planera och slipa våra planer för att toppa vår prestation nästa år! ■

Berglärkan i Asköviken

Text: Thomas Pettersson

Den 10 januari 2020 upptäckte Torbjörn Hegedüs en berglärka vid Asköviken. Det innebar det 80:e fyndet av arten i Västmanland. Det låter kanske inte så där väldigt rart med så många fynd, men om man betänker att det första fyndet gjordes för 85 år sedan får man ett annat perspektiv.

Berglärkan ses inte varje år i landskapet. Sedan millennieskiftet saknas fynd sex av åren. Geografiskt överväger fynd i landskapets östra

halva och fynd saknas helt i Hällefors kommun. En tydlig negativ trend i antalet fynd påvisades för perioden 1971-1990, vilken överensstämde väl med motsvarande utveckling i övriga Nordeuropa

Jämfört med 1980- och 1990-talen görs klart färre fynd numera. Men trots det låga antalet fynd genom åren kan ett mönster i uppträdandet ses. Flest fynd har gjorts under sträckperioderna vår och höst, närmare bestämt i mars-april respektive oktober-november. Medan sommarfynd saknas helt har en del fynd vintertid gjorts.

Var dessa berglärkor kommer ifrån kan man nog bara spekulera i, men såsom vid Asköviken i år, kan de dyka upp liksom från ingenstans, mitt i vintern. Jag minns en gång den 5 januari 1979 när jag, Pentti Tatti och Jan-Henrik Fallgren var på hemväg från Asköviken efter att ha släpat ut slaktavfall till nödbedda örnar. Vid Johannisberg stod plötsligt två berglärkor mitt på vägen – en fin belöning för slitet med slaktavfallet!

Oftast har vinterfynden varit tillfälliga, men ibland har de stannat längre. Vid kraftvärmeverket i Västerås fanns en berglärka i en och en halv månad i februari-mars 1993 och vid soptippen i Köping stannade en nästan lika länge i januari-februari 2003. Rekordet slogs dock vid nyssnämnda soptipp där en berglärka uppehöll sig från december 2003 till mars 2004. ■

Studie främjandet

Nya i VOF:s styrelse

Per Hagström, kassör

Pers naturintresse tog fart när han gick på Limboskolan i Hallstahammar och hade en lärare som startade gruppen "Vulpes" för elever som var intresserade av att följa med på utflykter i naturen. Lite senare träffade han Uffe Carlson i Naturskyddsföreningen i Hallstahammar och då blev det mer fokus på fåglar. Förutom att skåda fågel, fotograferar han gärna natur och fåglar.

Per har jobbat inom vården sen han var 18 år och finns nu som sjuksköterska inom psykiatri i Västerås. De sex barnbarnen mellan 1 och 11 år tar han gärna med ut i naturen och ibland blir det även lite fågelskådning. Ett stort intresse i Pers liv är musik och då helst rock och pop. Det blir många konsertbesök under ett år både i Stockholm och på andra orter ■

Leena Zander, ledamot

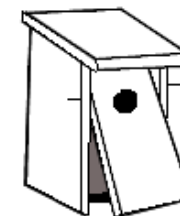

Intresserad av djur och natur har Lena alltid varit men riktigt fågelbiten blev hon först 2013 när hon gick en fågelkurs i Hällefors. Sen skaffade hon sig en riktigt bra kamera och med den fick hon möjlighet att verkligen se detaljer på de fåglar hon fotograferade. Hon gillar även att fota djur, blommor, insekter och fjärilar.

Till vardags står Lena och svarar runda järnstänger på Ovako bruk i Hällefors. Hemma pysslar hon gärna med olika saker. Till jul kan det bli grantomtar och garntomtar. På Lenas gård kan man få hälsa på en hund, en katt, en tupp, några av de 12 hönsen eller kanske något av de fyra barnbarnen om de är på besök.

Till BirdLife Sverige kommer många frågor om att sätta upp fågelholkar. Med Holkwebben hoppas man kunna ge svar på frågor, tips om holkar, förklara olika myter och dessutom öka intresset för fåglarna som vi har omkring oss. I Holkwebben finns en databas för holkar. Här kan du registrera in dina holkar och vilka arter som häckar år från år. Om många gör det får vi ytterligare ovärderlig kunskap om våra holkhäckande fåglar.

<https://holkwebben.se/>

FÅGELVÅR I VÄSTMANLAND

Text: Göran Andersson
Mellby, sydöstra Öland

Bland vårlängtande människor hör nog fågelskådarna till de mest otåliga. Vi noterar ivrigt, redan i januari, att skatorna drar nya kvistar till boet och att talgoxen sjunger i solsken och vinterns första dagsmeja.

De som har naturen som en viktig del av fritids- och yrkessfären, noterar också att det egentligen finns åtta årstider. Det råder nämligen ofta en utdragen och vankelmodig period mellan "riktig" vinter och dito vår. Också mellan de övriga tre årstiderna.

Vi är många, vi fågelskådare i Västmanland ... som på ett något förunderligt och stilla sätt inrättar våra liv efter årsvarvet och fåglarnas ständiga återkomst. Alla bär vi ett collage av bilder inom oss, alla har vi olika kriterier på när våren får oss att tappa andan, falla på knä och röras till tårar inför denna ständigt återkommande händelse av oändlig lycka.

Uppe i skogslandet smyger sig våren in på den som har förmågan att iakttä och ta till sig förändringarna. Det är en stilla och eftertänksam vandring som våren gör över myrar och berg. Den låter snön och isen på Bergslagens sjöar gråna, bli svarta, innan vattnet öppnar sina vakar och kniporna faller i mörka vatten. I jordbrukslandskapet sjunker snön ihop, samtidigt som vårbrukslängtande jordar liksom häver sig upp, värmer sig igenom snötäcket underifrån.

Och plötsligt en dag linjeras den blöta snön av höstplöjningens fåror ... vipor och måsar flyger in för att inspektera sina marker samtidigt som våren hänger upp lärka efter lärka i varsin tråd. Någonstans, långt borta, hörs Vivaldis "Våren" framföras på flöjt.

Visst, de fyra årstiderna har alla sina utdragna "övergångar". Men just våren kan ibland vara nästan smärtsamt lång. Vi tvekar, vi tror inte att det är vår ... och plötsligt är det försommar!

Det var en fin och förväntansfull morgon i maj 1960. En sådan där stund, som blir kvar i själens, visserligen lite osäkra, lagringsutrymmen. De sparas ibland i ett magasin av inre diabilder och en burk av dofter. Så var det med denna dag i maj. Från olika håll kom vi cyklande till Dingtuna kyrkskola, vi närmare trettio ungar som gick i årskurs fem. Vår klassföreståndare, Gösta Sandvall, skulle ta oss till Asköviken för att titta på fåglar!

Karavanen av cyklar rullade längs slättens grusvägar ... ja, vi följde verkligen "vägens vita band, mot ljusa äventyr!" som det står i vistexten "Nu grönskar det".

Via Frändesta kom vi ner till Lövsta, där vi ställde våra cyklar och vandrade längs en traktorväg, ett par stigar och någon åkerkant till väggen av Askövikens vida vassar.

Det som gjorde intryck på mig ... för jag tycker mig minnas det ... var bruset från

skrattnåskolonin och den patrullerande bruna kärhöken. Troligen hörde vi rördrom, kanske vi såg någon fiskgjuse också.

Min klasskompis Nisse och jag, som tidigare mest strövat omkring i Dingtuna med omnejd, började göra allt längre cykelturer och där någonstans befästes mina starka känslor för kulturbygdernas mosaiklandskap ... åkerholmarna, enbackarna, lövskogarna,

de småskaliga jordbrukens fält och hagar och alla hemlighetsfulla vassvikar.

När jag på mitten av 1990-talet skickade några av mina fågeldikter till konstnären och ungdomsårens fågelskådarkompis Gunnar Forsman och frågade om han ville illustrera någon av dem, valde han "Visa till slätten". Den handlar om några vårdagar 1961, på cykel mellan Dingtuna och Asköviken. Gunnar skriver i ett brev att han fastnade direkt för dikten, eftersom orden stämmer så väl in på hans egen resa, in i fågelskådandets värld. Fascinationen över fåglarnas liv, friheten, kravlösheten, kamratskap och upptäckarglädje.

"Allt samverkade då till en slags hoppigivande tillförsikt, inför vägen mot den okända framtiden", avslutar Gunnar sitt brev. ■

Visa till slätten

Text av Göran Andersson 1996
Målning av Gunnar Forsman.

Jag är tretton år,
står på slätten med min cykel
och vägen är oändlig i mitt liv.
På trådar hänger lärkor ner från himlen;
de ringer in till årets bästa tid.

Fälten ryker nu,
under solens första timmar,
då dagen är oändlig i mitt liv.
Hör klockans klang så fint från
Lundby kyrka;
den ringer in till årets bästa tid!

Våren spelar flöjt,
blåser bort de gråa dagar
och vinden är oändlig i mitt liv.
Se diket porlar gult av tussilago;
de lyser in i årets bästa tid!

Himlen välver sig,
som en dyning över slätten
och ljuset är oändligt i mitt liv.
En järnsparv lyfter nu från Lövsta hagar;
den ringer in till årets bästa tid.

Marken häver sig,
genom snön, som sakta sjunker
och våren är oändlig i mitt liv.
Se vipor sträcker över svarta isar;
de flyger in med årets bästa tid!

ILLUSTRATION: GUNNAR FORSMAN

(Gar)anterat okryssbar

Text: Gunnar Lignell

För ungefär ett år sedan kom rapporten från FN:s forskarpanel för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, och orsakade stora rubriker. Panelen slog fast att en miljon djur- och växtarter hotas av utrotning. Artutdöende har skett tidigare i jordens historia, men då har inte människan som art alltid legat bakom förändringarna. Men nu är det annorlunda.

Det är vårt sätt att bruka och missbruka jordens resurser som leder till den massiva förlusten av biologisk mångfald som forskarna ser. I ett något kortare historiskt tillbakablickande perspektiv finns exempel på hur mänsklig aktivitet, främst urskillningslös jakt, har lett till att fordom talrika fågelarter eller grupper av fåglar försvunnit.

Hur hela gruppen av moafåglar utrotades sedan polynesiska folk upptäckte och koloniserade Nya Zeeland och kringliggande öar, har utförligt skildrats av Torgny Nordin i Vår Fågelvärld nr 6/2019.

Ett annat exempel är dronten, en cirka 1 meter hög duvfågel som i slutet av 1400-talet upptäcktes på Mauritius av sjöfarare på väg till marknaderna i Asien. Dronten blev ett viktigt inslag i provianteringen under de långa seglatserna till sjöss och efter 200 år var fågeln helt utdöd. Mot slutet av 1700-talet fanns inte en enda människa kvar som kunde berätta om dess existens.

Den 1 september 1914 dog den sista vandringsduvan i Cincinnati zoo i USA. Vandringsduvan hade tidigare varit oerhört talrik i östra och centrala Nordamerika. Habitatförändringar i form av avskogning och uppodling av prärien inledde utrotningen. Men det var framförallt den urskillningslösa och hänsyns-

lösa jakten som blev duvans öde. Duvkött började nämligen säljas som billig mat för slavar och fattiga i landet.

Men vi har artutrotning på närmare håll och av en art som faktiskt också i historisk tid setts i Sverige, nämligen garfågeln, *Alca impennis* (Linné 1758). Denna fågel, störst bland alkfågellarna, blev cirka 75 cm hög och saknade flygförmåga. Garfågeln var nordatlantens pingvin och fanns i väldiga kolonier från Newfoundland, Island, Färöarna, Orkneyöarna och på andra öar i nordatlanten. Fossil i bland annat avskrädeshögar (kitchenmounds) visar att fågeln funnits vid Skandinavisk kust. I Sverige har fossil av garfågel och dess ägg hittats på fem ställen i Bohuslän och Skåne. Dess isländska namn var geirfugl.

När båtar med europeiska sjömän och fiskare började dyka upp och bli vanliga utanför den nordamerikanska kusten upptäcktes fågeln 1534 och genast började förföljandet och infångandet. Mycket talar dock för att förföljandet och dödandet hade startat tidigare av bofasta efter den nordamerikanska kusten. Fågel var lättfångad och utgjorde en naturlig födoresurs i området. Men för de fiskeflottor

som började fånga torsk och andra fiskarter i nordatlanten erbjöd garfågeln sjömännen något så ovanligt som välsmakande, fettrik och lättfångad kost som omväxling till fiskdieten. Äggen som var större än svanägg, var ett viktigt tillskott till den vanliga påvra skeppsdieten.

Utrotningen på den nordamerikanska kusten tog ordentlig fart när något ljushuvud kom på att fåglarna också brann bra och att man förutom att utvinna tran ur dem kunde utnyttja dem till bränsle. Åtskilliga garfåglar fick alltså plikta med sina liv i de nyuppfunna ångpannorna som gratis drivmedel.

Lika vildsint gick inte utrotningen till i Europa, men i början av 1800-talet fanns fågeln endast kvar på Island i ett fåtal kolonier. Engelsmän plundrade 1813 Geirfuglasaker, som var den största kolonin, och nästa hot blev faktiskt de europeiska zoologerna som började bjuda över varandra för ägg, ungar och vuxna fåglar. Garfågeln lade endast ett ägg per år och lade inte om när ägget rövades.

Geirfuglasaker försvann i havet vid en jordbävning 1830 och den lilla restpopulationen av garfåglar flyttade till Eldey, som olyckligtvis var betydligt mer lättåtkomligt för människor. Därmed var sista kapitlet i garfågeln historia påbörjad. Den 3 juli 1844 dödades det sista paret med det sista garfågelägget på Eldey och arten kunde anses utdöd även om spridda observationer av enstaka fåglar finns i litteraturen.

I senare historisk tid finns endast ett vetenskapligt belagt fynd av garfågel i Sverige. Det gjordes av linnélärjungen Anders Dahl den 18 december 1783 vid Mollösunds brygga i Bohuslän. Några uppstoppade garfåglar kan beskådas på Riksmuseet i Stockholm. På Riksmuseets hemsida (2013-12-11), angavs: "Av världens cirka 10 000 arter fåglar är för närvarande 1 186 arter globalt hotade. Det är ungefär 12 procent av världsfauan. För alla utom 11 stycken (!) utgörs hoten av kända mänskliga ingrepp och åtgärder."

Sven Nilsson som gav ut sin "Skandinavisk Fauna Foglarna" 1858, avslutar texten om

Garfågel, *Alca impennis*, tillhörde familjen alkor. Den kunde inte flyga men var mycket skicklig på att dyka. En havslevande fågel vars hemvist var norra Atlanten.

garfågeln, för övrigt sista artbeskrivningen i andra bandet, med följande profetia;

"Vi veta ej hur många djur- och fogelarter som före Historiens tid blifvit utrotade, ej heller om icke alla de djurarter, som lefvat samtidigt med människan och efter hvilka vi nu blott finna skeletter i jorden, samtliga omkommit genom människans störande ingrepp i Naturens fria utveckling; men hvad vi tydligt kunna märka är att samma öde förestår åtskilliga ännu lefvande djurarter, i en mer eller mindre aflägsen framtid."

Den framtid som Sven Nilsson siade om ser vi ut att ha kommit till nu. Låt oss på alla sätt söka förhindra att den blir en verklighet.■

Källor:

- SOF 2002. Sveriges fåglar. 3:e uppl. Stockholm
- Nilsson, Sven 1858. Skandinavisk Fauna. Foglarna. Andra bandet. Faksimilupplaga Avesta 1980.
- Naturhistoriska Riksmuseet, hemsida 11 oktober 2013.
- Wikipedia.

Om fåglars syn

Fåglarnas synsinne är välutvecklat och jämfört med däggdjuren har de proportionellt sett en betydligt större ögonglob, oftast bättre synskärpa och ett mer utvecklat färgseende. Synen hos de flesta fåglar omfattar ett brett färgspektrum som sträcker sig från kortvågigt ultraviolett ljus till långvågigt rött ljus.

Deras skarpa syn beror på en rad faktorer. De har en hög täthet av fotoreceptorer på näthinnan, ett stort antal synnerv, en extra uppsättning muskler för ögonen, som inte förekommer hos några andra djur, och i vissa fall, en konkav fovea som förstörar den centrala delen av synfältet. Många arter har även två foveor i varje öga. Precis som reptiler så saknar de blodkärl i näthinnan. Detta skiljer dem från däggdjuren och är ytterligare en orsak till deras skarpa syn.

Näthinnan får istället näring och syre genom en specifik struktur som kallas pekten. Fåglar fuktar och skyddar sina ögon med blinkhinnan som till skillnad från yttre ögonlock rör sig horisontellt över ögat. Fåglars ögon har även en förmåga att uppfatta såväl polariserat ljus som jordens magnetfält. Sitt välutvecklade synsinne utnyttjar de för att söka föda, navigera, välja partner och upptäcka rovdjur.

De flesta fåglar har sina ögon på huvudets sidor, vilket ger dem ett bra vidvinkelseende och därmed en förmåga att snabbt kunna uppfatta faror som inte bara kommer framifrån. Exempelvis omfattar en morkullas horisontella synfält 360 grader och uppåt når det 180 grader. Detta innebär att i ett och samma synfält kan morkullan uppfatta vad som händer runt om och rakt upp.

Till skillnad från däggdjuren saknar fåglarna mer eller mindre förmågan att rotera sina ögon i ögonhålorna (ett undantag är storskarven), vilket de kompenserar med ett brett synfält eller med en god förmåga att rotera huvudet. Fåglar med ögonen på huvudets sidor använder ett öga åt gången för att studera saker i sin närhet. Denna laterala ögonplacement ger monokulär syn, det vill säga ögonens respektive synfält överlappar inte varandra, vilket har nackdelen att avståndsbedömningen blir sämre än hos fåglar med ett binokulärt seende. Genom att röra huvudet i sidled eller upp-och-ner kan fåglar med monokulärt seende dock få en något bättre uppfattning om avståndet till vad de ser.

Ugglor har genom sina framåtriktade ögon ett utpräglat binokulärt seende, vilket ger dem ett bra stereoskopiskt seende och därmed ett bra skärpedjup. Detta ger dem en god förmåga att bedöma avstånd till vad de ser. Lappugglans ögon sitter även insjunkna i en hålighet, vilket delvis avskärmar störande solljus.

Fågelögat kännetecknas av avsaknaden av blodkärl i näthinnan. Istället har de en avgränsad solfjäderformad struktur som kallas

FOTO: ANDERS LIF

pekten som är fäst i ögats bakre del och är fylld med blodkärl.

Fåglarnas övre och undre ögonlock används inte för att blinka. För att fukta och rengöra hornhinnan har fåglarna istället en mer eller mindre genomskinlig blinkhinna som rör sig horisontellt över ögongloben. Hos dykande fåglar är den helt genomskinlig och fungerar som ett cyklop, vilket underlättar seendet i vattnet. Hos hackspettar har blinkhinnan en ovanlig funktion då de spänner den millisekunder innan näbben slår mot trädstammen för att inte ögat ska lossna ifrån ögonhålan.

FOTO: JÖRGEN LINDBERG

Fåglar har två typer av synceller: stav- och tappar, vilka fungerar som fotoreceptorer. Stavarna hjälper ett djur att se kontraster i svart och vitt (gråskalan). Hos nattaktiva fåglar är stavarna fler än hos dagaktiva fåglar. Ugglor har inga tappar, utan bara stav- och tappar. Tapparna möjliggör färgseende och underlättar därmed upptäckten av små detaljer i dagsljus. Generellt kan man säga att ju tätare tapparna sitter i ögat desto skarpare syn. En ormråk har en miljon tappar per kvadratmillimeter näthinna, vilket är fem gånger så många

som hos människan. Den skarpaste synen finner man hos rovfåglar och sångare. De kan urskilja detaljer tre gånger så bra som vi människor. Medan de flesta däggdjurs (inklusive människans) detaljkänslighet är koncentrerad till ett enda område, den så kallade fovean eller gula fläcken, har över hälften av fåglarna, bland andra rovfåglarna, kungsfiskarna, kolibrier och svalor två foveor i varje öga.

Fovean utgörs av en inbuktning i näthinnan där tapparna är relativt tätt packade och den ger sannolikt fågeln en bättre bildupplösning och därmed möjlighet att bättre upptäcka rörelser hos små objekt. Många rovfåglar kan dessutom använda fördjupningen i fovea som ett teleobjektiv till en kamera och zooma in blicken och på så vis urskilja detaljer på större avstånd.

Snabbflygande fåglar som kungsfiskare, örnar, hökar, kolibrier och svalor har dels ett binokulärt seende framåt, dels en andra fovea, som tar in syninformation från detta framåtriktade seende. Antagligen hjälper detta fågeln att skaffa sig en god bedömning av flyghastighet och avstånd. Synnerven är ett knippe med nervfibrer som transporterar information från ögat till relevanta delar av hjärnan, och vice versa. Precis som däggdjuren har fåglarna en liten blind fläck utan fotoreceptorer där synnerven och pekten sitter fast i ögat.

Fåglarnas färgseende överträffar de flesta andra djurarter. Förutom de tre typer av tappar som däggdjur har för att kunna se inom det röda, gröna och det blå våglängdsområdet har fåglar nämligen en fjärde typ som möjliggör färgseende även inom det kortvågiga ultraviolette ljusspektrumet.

För att ytterligare skärpa förmågan att urskilja små nyansskillnader har dagaktiva fåglar både enkla och dubbla tappar, samt tappar som är anslutna till oljedroppar i olika färg. Oljedropparna filtrerar bort vissa ljusvåglängder så att bara ljus av en viss våglängd når de underliggande fotoreceptorerna, vilket bidrar till fågelns förmåga att kunna se vissa objekt mot en färgad bakgrund. Denna våglängdsfiltrering ser olika ut hos olika arter.

Duvor och starar har ett stort antal tappar knutna till gula, röda och orange oljedroppar, medan andra arter kan ha exempelvis genomskinliga eller svagt gröna oljedroppar. Gula och röda pigment i en del oljedroppar skyddar ögat genom att filtrera bort skadligt UV-ljus, vilket behövs eftersom fågelögats ofärgade lins annars hade släppt igenom detta UV-ljus.

Olika grupper av fåglar ser olika våglängder av UV-ljuset och exempelvis ser tättingar kortare våglängder än rovfåglar. Detta medför i sin tur att många mindre fåglar som för människan ser ut att ha en färgstark fjäderdräkt, som blåmes eller sidensvans, för en rovfågel eller kråkfågel ter sig i det närmaste "osynliga" eller perfekt kamouflerade gentemot naturen runt omkring.

Men detta är betydelsefullt även utifrån andra aspekter. Många fåglar har fjäderdräktsmönster i ultraviolett som är osynliga för människans öga. Vissa fåglar vars kön förefaller likadana för en människas öga åtskiljs av närvaron av fjäderpartier som reflekterar ultraviolett ljus. Fåglarnas förmåga att uppfatta färgnyanser inom UV-spektrumet utnyttjas exempelvis i parningsleken av blåmeshonan när hon väljer en partner.

Blåmeshanor har en fläck på hjässan som reflekterar ultraviolett och som visas upp vid parningsleken genom att de poserar och reser sina nackfjädrar. Hannar med en stor UV-färgad fläck på hjässan har större chans att bli utvalda. Nyblivna starfjältrar ger mer mat åt de ungar som utsänder den kraftigaste UV-signalen från sina orange näbbkanter, en instinkt som gökungar med sina orangefärgade gap utnyttjar. Ultraviolett ljus används också vid födosök. Rödvingetrasten har nytta av sitt UV-seende när den söker efter bär.

Polariserat ljus och jordens magnetfält

Fåglar verkar, till skillnad från människan, ha en förmåga att uppfatta polariserat ljus. Sådant ljus uppträder i mulet väder och löper i parallella band över himlen, vinkelrätt mot solen. Graden av polarisering varierar med molnigheten samt solens höjd på himlavalvet.

Med hjälp av sin inre klocka, som är kopplad till fågelns fysiologiska dygnsrytm, verkar fågelns därmed kunna avgöra i vilket väderstreck solen står. Hur fåglarnas registrering av polariserat ljus går till är dock inte klarlagt.

Fåglar har även ett magnetsinne (en "magnetkompass") som uppfattar jordens magnetfält och som fungerar som ett hjälpmedel för att ta ut rätt kurs när de flyttar. Detta magnetsinne verkar sitta i nädhinnan och kan därmed inte aktiveras under alltför mörka nätter. Hur magnetsinnet är uppbyggt är forskarna inte helt ense om, men många menar att inklinationen registreras av specialiserade fotoreceptorer i ögonen.

Dagaktiva rovfåglar

Rovfåglares goda syn beror på en rad olika faktorer. Rovfåglar har proportionellt stora ögon, 1,4 gånger större än den genomsnittliga fågelns med samma vikt, och dess ögon är placerade på huvudets sidor. Deras ögon är lätt cylindernformade vilket skapar en större näthinna som också har ett mycket stort antal fotoreceptorer per kvadratmillimeter, vilket påverkar graden av synskärpa. Ju fler fotoreceptorer ett djur

FOTO: ANDERS LIF

Havsörnen har ögon som är större än människans, trots att örnen huvud är mycket mindre än människans. Örnen ser betydligt bättre än människan på långa avstånd.

har desto bättre är dess möjlighet att urskilja enstaka objekt på avstånd, speciellt när, som hos de flesta rovfåglar, varje receptor är fäst vid en enskild nervcell.

Rovfåglares har två foveor och de flesta har i dessa fler stavar och tappar än däggdjurens enda fovea. Rovfåglares anpassning för att optimera skärpa och "bildupplösning" gör att deras syn fungerar sämre vid dåliga ljusförhållanden och de ser mycket dåligt nattetid. Rovfåglar saknar den typ av närsynthet i ögats nedre synfält som många andra arter uppvisar.

Rovfåglares tappar saknar den färgade oljedroppe som många andra fågelgrupper uppvisar och de har därför förmodligen ungefär samma färgseende som människan. De saknar även möjligheten att se polariserat ljus. Rovfåglares genomgående bruna, grå och vita fjäderdräkter och avsaknaden av starka färger kopplade till uppvaktningen inför häckningen, indikerar att färg är relativt oviktigt för denna grupp av fåglar.

Hos merparten av rovfåglares finns en framträdande ås med fjädrar ovanför ögat. Detta "ögonbryn" ger rovfåglares sitt distinkta stirrande uttryck och skyddar ögat mot vind, smuts och infallande starkt solljus. Fiskgjusen saknar denna ås, men fjädrarna ovanför dess öga är placerade för att fungera på ett liknande sätt. Fiskgjusen har även mörka fjäderpartier framför och under ögat som minskar blänket ifrån vattenytan när fiskgjusen jagar

Nattaktiva fåglar

Ugglor har mycket stora ögon för sin storlek, 2,2 gånger större än den genomsnittliga fågelns med samma vikt. Ögonen är placerade frontalt på huvudet och de har ett överlappande synfält på 50–70%, vilket ger dem ett bättre binokulärt seende än vad de dagaktiva rovfåglares har. Kattugglans näthinna har ungefär 56 000 ljuskänsliga stavar per kvadratmillimeter.

Utöver storleken och den avlånga formen på ögonen har ugglorna en stor mängd tätt sammanpackade stavar medan de saknar tappar, eftersom färgseende inte behövs på natten. Många nattaktiva fåglar, som ugglorna och skärrfåglares, har också, precis som kattdjuret, dessutom en reflekterande hinna längst bak i ögat vilket får det inkommande ljuset att passera näthinnans fotoreceptorer två gånger, och därmed förbättrar mörkerseendet. Det är denna hinna som gör att dessa djurs ögon blänker när de utsätts för strålkastarljus om natten.

Eftersom nattaktiva fåglar saknar förmågan att se färger så saknar merparten distinkta färger i sina fjäderdräkter, eftersom de ändå inte kan urskilja dessa hos det motsatta könet och därför inte spelar någon roll i den sexuella selektionen. Detta gör dem i sin tur väl kamouflerade.■

Källa Wikipedia

Unga Fågelskådare

Unga fågelskådare i Västmanland är ett nätverk för ungdomar mellan 13-18 år. Alla som är nyfikna på fåglar och fågelskådning är välkomna och vi träffas kontinuerligt både inne och ute i fält. Man deltar i våra aktiviteter så mycket man vill.

Vi besöker kända fågellokaler i närheten och försöker basera våra fältaktiviteter efter gruppens önskemål och följer fågelåret i Västmanland.

Vårens program finns på VOF:s hemsida under Grupper o nätverk.

Obsar hämtade från rapportsystemet Artportalen 1/11 2019 - 15/2 2020

Observationerna är ej granskade
av RK eller RRK.

Text: Gunilla Hammarström

November

Tallbit, som mest rapporterades 25 ex. från Nedre Flobo, Västanfors sn. den 21-30.
I övrigt rapporterades tallbitar från Västervåla, Västerås, Västanfors, Sura, Ramnäs, Hallstahammar, Grythyttan, Köping, Kolbäck, Nora, Arboga, Linde och Västerfärnebo socknar.
Hökuggla, 1 ex. sågs i Östtuna, Köpings sn. den 25-27. 1 ex. rapporterades rastande Spångtegsbäcken, Fläckebo sn. den 30.
Lappuggla, rapporter finns från Grythyttans sn. den 24, Ramsbergs sn. den 27 och från Hallstahammar sn. den 28.
Tundrasädgås, 8 ex. sågs rastande i Hallby, Västerfärnebo sn. den 24 och 4 ex. sågs i Västerby, Västerfärnebo sn. den 30.
Alfågel, 1 ex. rapporterades rastande från Hörksby, Grängesbergs sn. den 26.

December

Tallbit, som mest sågs 35 ex. i Nedre Floby, Västanfors sn. den 1.
I övrigt rapporterades tallbitar från Västanfors, Ramnäs, Gunnilbo, Skultuna, Linde, Näsby, Västerås, Vikers, Grythyttan, Sura och Arboga socknar.
Hökuggla, rapporterades från Västervåla sn. den 6,8, Sura sn. den 10, Fläckebo sn. den 14, 17, Västerfärnebo sn. den 15, Köpings sn. den 17-28, Sala sn. den 19 och Lindes sn. den 30.
Lappuggla, har rapporterats från Lindes sn. den 23 och från Västanfors sn. den 25.
Tundrasädgås, 1 ex. sågs rastande Älsvarta, Västerfärnebo sn. den 4.

Januari

Berglärka, 1 ex. upptäcktes vid Lövpumpen, Asköviken, Dingtuna sn. den 10 och rapporterades sedan under resten av månaden.

Tallbit, som mest rapporterades 40 ex. från Hamre våtmark, Västerås den 8.
I övrigt rapporterades tallbitar från Västerås, Arboga, Linde, Västervåla, Hällefors, Sura, Tortuna, Ramnäs, Näsby, Rytterne, Dingtuna, Berg, Kil, Lillhärad och Hallstahammar socknar.
Hökuggla, rapporterades från Tillberga, Björskog, Linde, Lillhärad, Sala, Ramnäs, Västervåla, Tortuna, Kila, Fläckebo och Västanfors socknar den 1-31.
Lappuggla, har rapporterats från Sevala sn. den 5, Lillhärad sn. den 11, 25-27, Kolsva sn. den 30 och Västanfors sn. den 31.
Jorduggla, 1 ex. sågs rastande i Fridhem, Fellingsbro sn. den 7 och 1 ex. Nedre Forsängen, Harakers sn. den 11.
Tundrasädgås, 3 ex. sågs i Sörsalbo, Västerfärnebo sn. den 20.
Svart rödstjärt, 1 ex. sågs i Sjöheden, Västerås den 1.

Februari

Berglärka, 1 ex. har rapporterats från Lövpumpen, Asköviken, Dingtuna sn. den 2-15.
Tallbit, 20 ex. Skillberg, Fläckebo sn. den 1, 5 ex. sågs sträckande Norra Borgåsen, Sura sn. den 5, noterades Långkärren, Ramnäs sn. den 7, 1 ex. Bredatjärnen, Västervåla sn. den 11, 10 ex. sågs födosökande Kallmora, Lillhärad sn. den 13 och 3 ex. sågs födosökande Tuggen, Kärrbo sn. den 15.
Hökuggla, rapporterades från Lillhärad, Skultuna, Västervåla, Karbenning, Västanfors och Kila socknar mellan den 1-15.
Lappuggla, rapporterades från Västanfors sn. den 1-8, Lillhärad sn. den 8, Skultuna sn. den 9 och Västra Skedvi sn. den 12.■

Fågelkrönika från Ramnästrakten 1973 av Sören Larsson

Saxat ur gamla
FIV

Vinter

Vintern 1973 var snöfattigare och mildare än på många år. Sjön Gnien som vanligtvis brukar vara tillfrusen hela vintrarna, låg nu endast ett par kortare perioder. Naturligtvis hade denna milda vinter stor inverkan på fågeltillgången i trakten. Gräsänder, sångsvanar och storskrak övervintrade, och varfågelreviren var fler än vanligt. Och vid den utfodringsplats för örnen som Naturklubben ombesörjer, uppehöll sig 2 st kungsörnar hela vintern. Den ena örnen var en vacker gulhjässad fågel.

Redan i slutet av januari började pärlugglor ropa i skogarna, och nästkommande två månader gav belägg för att vi hade ett gott pärluggleår i Ramnästrakten. Inom Surahammars kommungräns fanns ett 30-tal revirhållande pärlugglor, mot bara 7 st året innan.

Notabla vinterobservationer

Rödvingetrast. Denna art har tidigare ej iakttagits under vintermånaderna i Ramnästrakten. Den 5/2 såg (B.E.) 1 ex. vid Gåsvad.

Snösiska. Flera stora gråsiskeflockar uppehöll sig i området under vintern, i en av dessa sågs en fågel med snösiskans karaktärer den 14/1 vid Heden (S.L.)

Stenknäck. Denna art är sällan sedd i Ramnäs, 1 ex. sågs den 7/2 på Brattheden (B.E.)
Sånglärka. Iakttagas de flesta år någon gång under senvintern, den 14/2 sågs ett ex. vid Stormossen (T.F.)

Vår

Redan första dagarna i mars anlände de tidigaste flyttfåglarna, och de anlände så vart efter under månaden. Sånglärka 7/3, stare 9/3 tofsvipa 12/3 o.s.v. Ett par mindre väderbakslag i början av april bromsade ankomst-

datumerna, och fåglar som storspov, rödhake m.m. anlände helt efter fågelkalendern.

I slutet av april sträckte stora flockar gäss över trakten, den 23 april blåste en svag NO-vind, och hela 350 st gäss sågs sträcka över vid Gnien.

Första halvan av maj härskade en sydvästlig luftström, med många mindre lågtryck som passerade. Senare blev väderleken stadigare. Från månaden må ett rikt silltrutsträck omnämnas, den 19 maj sågs ett 75-tal silltrutar sträcka över området. På fler platser än tidigare år hävdade bergfinkarna revir i Ramnäs-skogarna.

Notabla vårobservationer

Havsörn. Den 10 mars iaktogs en gammal fågel vid Nybron (T.F.) Samt en fågel vid Nadden den 8/4 (T.S.):

Berglärka. Denna lärka har iakttagits i Ramnäs blott ett par gånger tidigare, den 15/3 sågs ett ex. på Storängen (L.E.).

Signaturförklaring:

BE = Bertil Eriksson, JS = Jan Schylström
LE = Lennart Eriksson, SL = Sören Larsson,
TF = Tomas Forsberg BW = Björn Westman,
TS = Tom Sävström

Tre nya arter i Västmanland 1972, 1973, 1974

Strippgås - Sören Larsson, Gnien
Rödhalsad gås - Sören Larsson, Magsjön
Halsbandsflugsnappare - Lars Burström på sin tomt i Årby, Kolbäck.

Notiser

Vill du bli volontär för BirdLife Sverige?

BirdLife Sverige vill vi gärna ta hjälp av frivilligarbetande volontärer eller som de föredrar att se det; aktiva medlemmar. Ett volontäratagande kan se ut på olika sätt men för tillfället är det främst volontärer för Trandansen, Ottenbyvolontärer och Naturpedagogiska dagarna som utbildats.

Anmäl gärna ditt intresse och tala om var du bor till: stina.rigback@birdlife.se

Nyfiken på aktiviteter i andra Regionalföreningar?

BirdLife Sverige visar evenemang från alla Sveriges föreningar och klubbar på sin hemsida.

<https://birdlife.se/evenemang/>

Tranfestivalen 27-29 mars

Tranans dag arrangeras av Skövde och Falköpings fågelklubbar tillsammans med naturum Hornborgasjön och BirdLife Sverige. Aktiviteter som guidningar, barnaktiviteter, föredrag och tranans helg med utställare.

<https://www.vastsverige.com/hornborgasjon/tranfestivalen/>

VOF STARTAR RINGMÄRKNING

Under maj 2020 har VOF för avsikt att starta upp ringmärkningsverksamhet. Detta kommer att ske inom ramen för Naturhistoriska Riksmuseets CES-projekt. I CES-projektet är fångstmetoderna standardiserade vid häckningslokaler.

I Sverige bygger hela projektet på ideella insatser av enskilda ringmärkare.

För mer information om VOF:s planerade CES-projekt, kontakta Niclas Lignell, n.lignell@gmail.com.

Regionala Rapport Kommittén (Rrk)

Markus Rehnberg (rapportmottagare)
0707-83 99 27
allealle210@hotmail.com

Anders Carlberg
0587-131 69
noraanders@tele2.se

Jörgen Lindberg
070-584 13 01
jorgen.lindberg@vasteras.se

Gunilla Hammarström
073-097 2205
gunillaa@gmail.com

Lillebror Hammarström
070-540 79 38
aluco@telia.com

Thomas Pettersson
021-13 81 76
thomas.pettersson@bredband.net

Roland Thuvander
0587-701 09
r.thuvander@telia.com

Västmanlands lokala klubbar

Arboga Fågelklubb

Ordf. Seppo Leppälampi
076-645 9780
seppoleppalampi@hotmail.com
www.arbogafk.net/

Fagersta Fågelskådare

Ordf. Jan Hellström
070 213 9665
lahol7@hotmail.com
www.fagerstafagelskadare.se

Frövi Fågelklubb

Ordf. Anders Forsell
072-720 74 90
<http://birds.nu/ffk.htm>

Naturskyddsföreningen Hallstahammar

Ordf. Christer Andersson
070-744 34 81
christer.andersson13@telia.com
<https://hallstahammar.naturskyddsforeningen.se/>

Naturskyddsföreningen Surahammar

Ordf. Tom Sävström
070 584 5909
t.savstrom@hotmail.se
<https://surahammar.naturskyddsforeningen.se/>

Hedströmsdalens Ornitologiska Förening

Ordf. Tina Nordberg
070-303 1610
tina_nordberg@hotmail.com
www.alcedoattis.se/

Hällefors Ornitologiska Förening

Ordf. Aulis Syväjärvi
070 687 1111
aulis@atasteofmedia.se
www.halleforsornitologiskaforening.se/

Nora Biologiska Förening

Ordf. Peter Bernövall
070 212 3658
peterbernovall@gmail.com
www.norabf.se/

Ramnäs Virsbo Naturklubb

Ordf. Sören Larsson
070 5678 725
soren20@telia.com
www.hemsida.net/suranatur/

Sala Fågelklubb

Ordf. Kalle Källebrink
070 640 0501
kalle.kallebrink@gmail.com

Skultuna Naturklubb

Ordf. Börje Eriksson
070 712 8820
borje43@gmail.com

B FÖRENINGSBREV

Returadress
Fåglar i Västmanland
c/o Ulf Carlson
Byggmästarv 20

Västmanlands Ornitologiska Förening
www.vof.birdlife.se